

גם אם היה יודע שחכם יכול להתיר את הנדר היה מגרשה, כי לדעת רבי אלעזר אינו רוצה שתתבזה אשתו בפני בית דין.⁽²⁵⁾

אלא לכך אסרוהו להחזירה אף בזה, משום שבנדר שאינו צריך חקירת חכם, יכול הוא לקלקלה ולומר: אילו הייתי יודע שיכול אני להפר, לא הייתי מגרשה, ומשום נדרים אלו אסרו להחזיר את הנודרת כל סוגי נדרים.

אמר רבי יוסי ברבי יהודה: מעשה בצידן, באחד שאמר לאשתו: "קונם אם איני מגרשיך", וגרשה, והתירו לו חכמים שיחזירנה, מפני תיקון העולם, ובגמרא יתבאר מה ענין מעשה זה אצל משנתנו.

גמרא:

שנינו במשנה: המוציא את אשתו משום שם רע לא יחזיר, משום נדר לא יחזיר:

אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן: והוא, זו ששנינו שאסור להחזירה עד שלא ניסת לאחר,⁽²⁶⁾ אינו אלא כשאמר לה כשגרשה: "משום שם רע אני מוציאך", וכשהוציאה משום נדר, אמר לה: משום נדר - מ-א אני מוציאך.

אבל אם לא אמר לה כן, יכול הוא להחזירה.

כל נדר שידעו בו רבים,⁽²³⁾ שהוא נדר שאין לו התרה על ידי חכם לדעת רבי יהודה,⁽²⁴⁾ אם כן פריצות יותר מדאי היא, וקנסוה שלא יחזיר.

ואילו נדר שלא ידעו בו רבים ויש לו התרה, הרי זה יחזיר.

רבי מאיר אומר: המוציא את אשתו משום נדר, שתיקנו חכמים שלא יחזירנה, משום קלקולא הוא; ולפיכך:

כל נדר שצריך חקירת חכם, ואין הבעל יכול להפר, כיון שאינו מדברים שבינו לבינה ולא נדרי עינני נפש, הרי זה לא יחזיר, כי בזה שייך קלקולא, שמא יאמר: אילו הייתי יודע שחכם יכול להתירו, לא הייתי מגרשה.

ואילו נדר שאינו צריך חקירת חכם אלא הוא עצמו יכול להפר, הרי זה יחזיר, כי אינו יכול לקלקלה, שהרי היה לו להפר ולא היפר.

אמר רבי אלעזר: אדרבה! לא אסרו זה, לא אסרו לבעל להחזירה כשנדרה נדר שצריך חקירת חכם, אלא מפני זה, מפני נדר שאין צריך חקירת חכם.

כלומר: מעיקר הדין לא היה לנו לאסור מלהחזיר אשה שנדרה נדר שצריך חקירת חכם, ומשום שאינו יכול לקלקלה, כי ודאי

יהודה, אם אינו חושש כלל לסברת "קלקולא", או שאך בנדר אינו חושש לסברת "קלקולא" וכפי שיתבאר הטעם שם.

23. בגמרא נחלקו אמוראים אם "רבים" היינו שלשה בני אדם או עשרה.

24. אבל תנא קמא נחלק עליו אף בזה, וראה

תוספות לקמן מו א ד"ה שלא.

25. לכאורה תמוה: וכי משום שחם על כבודה, יגרשנה?! וראה מה שכתב בזה ב"אילת השחר".

26. רש"י; כי אילו ניסת כבר לאחר, שוב אינו יכול להחזירה אף בלי טעם זה, שהרי אסור

ומפרשת הגמרא את טעמו של רב נחמן, שהוא משום דקסבר רב נחמן בדעת תנא קמא: טעמא מאי אמרו חכמים שלא יחזירו, כדי שלא יהיו בנות ישראל פרוצות בעריות ובנדרים.

ולכן, אי אמר לה הכי, אכן מצי מקלקל לה [יכול הוא לקלקלה], ומשום שהוא אומר: אילו הייתי יודע שהדברים בדאין או שהנדר יש לו התרה, אפילו היו נותנין לי מאה מנה לא הייתי מגרשין, והרי כך אמרתי בשעת גירושין שמפני כך אני מוציאך, וכשגרשתיך היה בדעתי להחזירך אם ימצאו דברים בדאין, ונמצא גט בטל ובניה ממזרין.⁽¹⁾

ולכן, אי אמר לה הכי, אכן מצי מקלקל לה [יכול הוא לקלקלה], ומשום שהוא אומר: אילו הייתי יודע שהדברים בדאין או שהנדר יש לו התרה, אפילו היו נותנין לי מאה מנה לא הייתי מגרשין, והרי כך אמרתי בשעת גירושין שמפני כך אני מוציאך, וכשגרשתיך היה בדעתי להחזירך אם ימצאו דברים בדאין, ונמצא גט בטל ובניה ממזרין.⁽¹⁾

ואי לא אמר לה כן, לא מצי מקלקל לה [אינו יכול לקלקלה], שהרי לא אמר שמוציאה משום שם רע.

איכא דאמרי, כך אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן: כך תקנו חכמים: צריך שיאמר לה בשעה שמגרשה: הוי יודעת, שמשום שם רע אני מוציאך, ומשום נדר אני מוציאך.

תניא בכרייתא בלישנא קמא; ותניא בכרייתא אחרת בלישנא בתרא:

תניא בלישנא קמא: אמר רבי מאיר: מפני מה אמרו חכמים, שהמוציא את אשתו משום שם רע לא יחזיר, ומשום נדר לא יחזיר: שמוא תלך ותנשא לאחר, ונמצאו דברים בדאין [הלעז שהוציאו עליה נמצא שקר], או שיתיר לה החכם את הנדר, ויאמר הבעל הראשון: אילו הייתי יודע שכן הוא, אפילו אם היו נותנים לי מאה מנה לא הייתי מגרשה, ונמצא גט בטל ובניה ממזרין. ולפיכך אומרים לו לבעל: הוי יודע שהמוציא את אשתו משום שם רע לא יחזיר, ומשום נדר לא יחזיר.⁽²⁾

היות ולא עשה תנאי בשעת הגירושין שלא יחולו אם ימצאו הדברים בדאין, ומטעם זה מפרשים הם שהקלוקל אינו אלא לעז בעלמא, ראה שיטתם בדבריהם.

ובביאור שיטת רש"י, ראה מה שכתב ה"פני יהושע" כאן ד"ה ורש"י פי'; וראה ביאור אחר בשיטת רש"י, בהערה 10 בעמוד ב, בסוף סוגיית "המוציא את אשתו".

2. תמהו התוספות על הוכחת הגמרא מדברי רבי מאיר בלישנא קמא דרב נחמן אליבא דתנא קמא: מה ענין זה אצל זה, שהרי לא נחלקו הלשונות בדעת רבי מאיר שהוא סובר במשנתנו

לאדם להחזיר את גרושתו משנסאת.

1. א. על פי לשון רש"י; וראה שו"ת מהר"ם לובלין סימן קפב, והביאו בשו"ת חתם סופר אבן העזר חלק א סימן כה ד"ה וקצת, מה שלמד מלשון רש"י "היה בדעתי להחזירך", ומה שביאר בזה החת"ם סופר שם.

ב. שיטת רש"י היא: שהקלוקל האמור בכל הסוגיא הוא קלוקל ממש, וייפסלו בניה כמזרמים.

והתוספות כתובות עד ב [וראה גם תוספות כאן ד"ה ואי, ובמה שביאר דבריהם המהרש"א], חלוקים על רש"י, וסוברים שאינו יכול לקלקלה,

היו נשאלים עליה, אלא בהכרח, שאי אפשר להישאל על השבועה שנשבעו להם ברבים.

ורבנן הסוברים, שאף נדר שידעו בו רבים יש לו התרה — אמרי לך: התם גבי גבעונים מי חלה שבועה עילויהו כלל [וכי חלה השבועה כלל], עד שאתה דן למה לא נשאלו על השבועה, ומוכיח שאי אפשר להישאל עליה!?

והרי כיון דאמרו להו הגבעונים לישראל: "מארץ רחוקה באנו", ונתברר שלא באו, אלא הערימו עליהם, אם כן לא חיילה שבועה עילויהו [אין שבועה חלה על ישראל] כלל.⁽³⁾

והאי דלא קטלינהו [ומה שלא הרגום], הוא משום קדושת השם, שלא יאמרו הגויים עברו ישראל על שבועתם.

ומפרשינן לדעת רבי יהודה: וכמה אנשים נקראים "רבים"?

רב נחמן אמר: שלשה אנשים נקראים "רבים". רב יצחק אמר: עשרה אנשים נקראים "רבים".

ומבארת הגמרא את טעמם:

רב נחמן אמר: שלשה, משום שנאמר [ויקרא טו כה]: "ואשה כי יזוב זוב דמה ימים רבים" ודרשו חז"ל: "ימים" שנים,

תניא כלישנא בתרא: אמר רבי אלעזר ברבי יוסי: מפני מה אמרו חכמים שהמוציא את אשתו משום שם רע לא יחזיר, ומשום נדר לא יחזיר: שלא יהו בנות ישראל פרוצות בעריות ובנדרים. לפיכך אומרים לו לבעל, אמור לה לאשה בשעת הגירושין: הוי יודעת, שמשום שם רע אני מוציאך, ומשום נדר אני מוציאך.

שנינו במשנה: רבי יהודה אומר: כל נדר שידעו בו רבים לא יחזיר, [משום שהוא נדר שאין לו התרה], ושלא ידעו בו רבים, יחזיר.

אמר רבי יהושע בן לוי: מאי טעמא דרבי יהודה, הסובר: נדר שידעו בו רבים אין לו התרה? משום דכתיב [יהושע ט ג ואילך, בדילוג]: "ויושבי גבעון [מהעם החוי שהיה בארץ ישראל] שמעו את אשר עשה יהושע ליריחו ולעי. ויעשו גם המה בערמה וילכו ויצטירו, ויקחו שקים בלים לחמוריהם, ונאדות יין בלים ומבוקעים ומצוררים. וילכו אל יהושע אל המחנה הגלגל, ויאמרו אליו ואל איש ישראל, מארץ רחוקה באנו, ועתה כרתו לנו ברית. ויעש להם יהושע שלום, ויכרות להם ברית לחיותם, וישבעו להם נשיאי העדה. ויהי מקצה שלשה ימים אחרי אשר כרתו להם ברית, וישמעו [ישראל] כי קרובים הם [הגבעונים] אליו, ובקרבו הם יושבים. ו[בכל זאת] לא הכוב בני ישראל, כי נשבעו להם נשיאי העדה" —

ואילו היו יכולים להתיר את השבועה, ודאי

3. הקשו התוספות: תיפוק ליה שאין השבועה חלה, משום שהיא שבועה לבטל מצות "לא תחיה כל נשמה", ואין שבועה חלה לבטל את המצוה! וראה בדבריהם מה שתירצו.

שהטעם הוא משום "קלקולא", ואילו הם לא נחלקו אלא מה טעמו של תנא קמא! ? וראה מה שתירצו, וראה ב"תפארת יעקב" מה שכתב על דבריהם.

"רבים" שלשה, וללמד שבשלשה ימי זיבה נעשית האשה זבה גדולה. הרי למדנו שלשון "רבים" הוא שלשה.

רבי יצחק אמר: עשרה, משום דכתיב: "ולא הכוס בני ישראל כי נשבעו להם נשיאי העדה", ו"עדה" הם עשרה, וכמו שנאמר בעשרת המרגלים⁽⁴⁾ שהוציאו דיבה רעה על הארץ: "עד מתי לעדה הרעה הזאת".

שנינו במשנה: **רבי מאיר אומר: כל נדר שצריך חקירת חכם לא יחזיר, ושאינו צריך חקירת חכם יחזיר;** אמר רבי אלעזר: לא אסרו זה אלא מפני זה:

תניא: רבי אלעזר אומר: לא אסרו להחזיר את אשתו כשנדרה נדר שהוא צריך חקירת חכם, אלא מפני נדר שאינו צריך חקירת חכם.

במאי קמיפלגי, מה הוא טעם מחלוקתם, במה שנחלקו, אם מעיקר הדין היה לנו לתקן ש"לא יחזיר" בנדר שהוא צריך התרת חכם?

רבי מאיר סבר: אדם רוצה כלומר: לא איכפת לו שתתבזה אשתו בבית דין לבוא לפנייהם להתיר לה את נדרה, ואם כן, אילו היה יודע שהוא נדר שאפשר להתירו, לא

היה מגרשה אלא שולחה להתיר את הנדר, ונמצא שהוא מקלקלה לאחר זמן.

ורבי אלעזר סבר: אין אדם רוצה שתתבזה אשתו בבית דין לבוא להתיר בפניהם את נדרה, ונמצא שלא יוכל לקלקלה, כי אף אילו היה יודע שהנדר בר התרה הוא היה מגרשה.

שנינו במשנה: **אמר רבי יוסי ברבי יהודה: מעשה בצידן, באדם אחד שאמר לאשתו קונם אם איני מגרשך, וגרשה, והתירו לו חכמים שיחזירנה מפני תיקון העולם:**

ומקשינן: **מאי תנא דקתני מעשה,** איזה דין שנתה משנתנו בנדרים של הבעל, עד שיהא מקום להביא עליו מעשה זה, והרי אין משנתנו עוסקת אלא בנדרי האשה?

ומפרשינן: **חסורי מיחסרא משנתנו והכי קתני:**

במה דברים אמורים שלא יחזיר כשנדרה היא, אבל נדר איחו [הבעל] שיגרשנה, הרי זה יחזיר, כי בזה אין מקום לחוש לקלקול.⁽⁵⁾

ואמר רבי יוסי ברבי יהודה: מעשה נמי בצידן, כאחד שאמר לאשתו קונם אם איני

4. שהרי שנים עשר מרגלים היו, הוצא מהם את יהושע וכלב שלא הוציאו דיבה על הארץ, הרי לך עשרה מרגלים.

5. תמה המאירי: ומפני מה אין כאן חשש לקול, שהרי יש לחוש שיאמר, אילו הייתי יודע שיש התרה לנדרי לא הייתי מגרשך, ויקלקלנה בטעם זה לכשתנשא לאחר על ידי גרושיו! ?

וכתב המאירי, שסתם אדם יודע שיש התרה לנדרים, ורק בנדרי אשתו הוא טועה מתוך בלבולין שבהן, לאב, ולבעל, ולחכם, ועינוי נפש, ובינו לבינה, וכמה דברים, [צריך ביאור: כי בלבולין אלו הם בהפרה, ואילו אנו דנים על התרת חכם, ואפשר שכוננתו, משום שנדר שהוקם על ידי המיפר שוב אין לו התרה על ידי חכם], ועוד, שכל שנודר כן, דאי אין זו חביבה